

Πασχαλινά έθιμα στις Κυκλάδες

Το Πάσχα στην Ελλάδα εορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο της Εαρινής Ισημερίας και θεωρείται η μεγαλύτερη και πλουσιότερη σε λαογραφικές εκδηλώσεις χριστιανική γιορτή. Όπως σε όλη την Ελλάδα, έτσι και στις Κυκλάδες το Πάσχα αναβιώνουν πατροπαράδοτα ήθη, έθιμα και παραδόσεις. Τα Πάθη και η Ανάσταση του Χριστού γιορτάζονται με ξεχωριστή λαμπρότητα και κατάνυξη σε κάθε κυκλαδονήσι.

ΜΑΣΚΟΥΛΑ ΚΑΙ ΠΥΡΟΤΕΧΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΟ

Ας δούμε λοιπόν τι περίπου λαμβάνει χώρα σε καθένα από αυτά, κυρίως κατά το Μεγάλο Σάββατο όπως τα βρήκαμε από το site www.e-kyklades.gr

- Στην Αμοργό το Σάββατο του Λαζάρου οι νοικοκυρές πλάθουν κουλουράκια σε ανθρωπόμορφα σχήματα τα «λαζαράκια» ή «κουκλάκια». Η Μεγάλη Εβδομάδα ξεκινά με το παραδοσιακό άσπρισμα των σπιτιών και των δρόμων. Τη Μεγάλη Παρασκευή προσφέρονται ψωμί, ελιές και νηστίσιμα γλυκά και κατά την περιφορά του Επιταφίου οι γυναίκες ραίνουν την πομπή με αρώματα. Το απόγευμα της

Κυριακής του Πάσχα, οι νέοι συγκεντρώνονται στα προαύλια των εκκλησιών και συμμετέχουν σε ομαδικά παραδοσιακά παιχνίδια.

- Στην **Ανάφη**, το απόγευμα του Μ. Σαββάτου σε όλο το χωριό είναι διάχυτη η μυρωδιά του ξύλου (αμπελόκλαδα) που καίγεται επί πολύ ώρα για να προετοιμάσει το «φουρνί» να δεχτεί το κατσικάκι σε ταψί με αναφιώτικο τυρί, σκεπασμένο καλά με αλουμινόχαρτο. Η πόρτα του «φουρνιού» σφραγίζεται με λάσπη καθώς και η καπνοδόχος, για να μην περάσει αέρας και καεί το κρέας. Επίσης ξεχωρίζουν το κίτρινο ψωμί ή αλλιώς τυρόπιτα καθώς και τα μελιτερά (με φρέσκια μυζήθρα).
- Στην **Άνδρο** το βράδυ της Ανάστασης οι νέοι τοποθετούν σιδερένιους σωλήνες στο χώμα, τους γεμίζουν με μπαρούτι και τους πυροδοτούν. Την ημέρα της Ανάστασης τρώνε τον παραδοσιακό «λαμπριάτη», ψητό αρνί ή κασίκι στο φούρνο γεμιστό με λαχανικά. Στην Παλαιόπολη, στο Κόρθι και σε άλλα χωριά το απόγευμα της Κυριακής του Πάσχα παίζουν στο δρόμο τα «τσούνια», παραδοσιακό παιχνίδι που μοιάζει με το μπόουλινγκ.
- Στην **Ηρακλεία** την παραμονή του Πάσχα οι νοικοκυρές ετοιμάζουν μαγειρίτσα και μελιτίνια, γλυκίσματα που φτιάχνονται από φρέσκια ντόπιακατσικίσια μυζήθρα. Το απόγευμα προετοιμάζουν το παραδοσιακό γεμιστό κασίκι με ρύζι και συκωταριά το οποίο σιγοψήνεται στο ξυλόφουρνο μέχρι το τέλος της Αναστάσιμης ακολουθίας. Την ημέρα του Πάσχα, οι κάτοικοι συγκεντρώνονται στις αυλές των σπιτιών, ψήνουν αρνιά και διασκεδάζουν με παραδοσιακά τραγούδια και χορό μέχρι την αυγή.
- Στην **Ίο** το Σάββατο του Λαζάρου οι κάτοικοι φτιάχνουν τα «λαζαράκια», σταφιδόψωμα σε ανθρωπόμορφα σχήματα. Την Μεγάλη Παρασκευή, μετά την Αποκαθήλωση, οι νέοι του νησιού παίζουν τις «μπάλες», ένα παιχνίδι με μικρές σιδερένιες κόκκινες και πράσινες μπάλες. Κατά την Περιφορά των Επιταφίων των δύο Ενοριών του νησιού τα Εγκώμια ψάλλονται από χορωδίες γυναικών και κοριτσιών. Την εβδομάδα μετά το Πάσχα, ο Πολιτιστικός

Σύλλογος Ίου «Η Φοινίκη» αναβιώνει το έθιμο της «κούνιας».

ΠΑΣΧΑ ΣΤΗΝ ΑΜΟΡΓΟ

- Στα **Κουφονήσια** τη Μεγάλη Πέμπτη, μετά το τέλος της ακολουθίας των Παθών, οι κάτοικοι συγκεντρώνονται στην εκκλησία και στολίζουν τον Επιτάφιο με άνθη, μια κυρία ψάλλει το μοιρολόι της Παναγίας και οι γυναίκες παραμένουν στην εκκλησία κοντά στον Επιτάφιο μέχρι το πρωί. Τη Μεγάλη Παρασκευή το λιμάνι φωταγωγείται από άκρη σε άκρη με δάδες και γίνεται η περιφορά του Επιταφίου. Ανήμερα του Πάσχα οι κάτοικοι γεύονται κατσίκι γεμιστό με ρύζι στον φούρνο, το παραδοσιακό φαγητό της ημέρας. Την επόμενη εορτάζεται ο πολιούχος Άγιος Γεώργιος με λειτουργία και λιτάνευση της εικόνας η οποία συνοδεύεται από ψαροκάικα που παραπλέουν της πομπής. Κατόπιν γίνεται πανηγύρι, προσφορά του «πανηγυρά» ο οποίος μετά από κλήρωση διοργανώνει τη γιορτή με δωρεάν προσφορά φαγητών και ποτών.
- Στη **Κύθνο** το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου γίνεται το «συχώριο»: για την ανάπαυση των ψυχών των συγγενών τους οι πιστοί φέρνουν στην εκκλησία κρέας ψητό, κρασί και ψωμί τα οποία έχει ευλογήσει (“διαβάσει”) ο παπάς και τα προσφέρουν στους παρευρισκόμενους. Χαρακτηριστικό έθιμο του νησιού είναι αυτό της “Κούνιας”. Την Κυριακή του Πάσχα, στην πλατεία του νησιού, στήνεται μία κούνια στην οποία αιωρούνται

αγόρια και κορίτσια ντυμένα με παραδοσιακές στολές με απώτερο σκοπό την υπόσχεση γάμου.

- Στη **Μήλο** στο χωριό Πλάκες το απόγευμα της Μεγάλης Παρασκευής γίνεται η αναπαράσταση της Αποκαθήλωσης του Χριστού. Την Κυριακή του Πάσχα πραγματοποιείται το «κάψιμο του Ιούδα», έθιμο που έχει τις ρίζες του στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους. Την ίδια μέρα λαμβάνει χώρα το έθιμο του «μπαρουτιού» στις αυλές των εκκλησιών του Αγίου Σπυρίδωνα (Τριοβάσαλος) και του Αγίου Γεώργιου (Πέρα Τριοβασάλος).
- Στη **Μύκονο** οι γυναίκες ασπρίζουν τα σπίτια και πλάθουν τα «Λαζαράκια» ψωμάκια σε σχήμα ανθρώπων. Τη Μεγάλη Παρασκευή γίνεται η περιφορά του Επιταφίου στο Ματογιάννι και το Μεγάλο Σάββατο η Ανάσταση στο μικρό μοναστήρι του Παλαιοκάστρου στην Άνω Μερά και στη Μητρόπολη της Αλευκάντρας. Την ημέρα του Πάσχα οι κάτοικοι διασκεδάζουν στα σπίτια τους και το απόγευμα στη πλατεία του νησιού καίνε τον «Ιούδα». Σειρές με υπαίθριες σούβλες στήνονται στο Γιαλό και στην Άνω Μερά.

ΚΑΨΙΜΟ ΙΟΥΔΑ ΣΤΗ ΣΙΦΝΟ

- Στη **Νάξο** το Πάσχα γιορτάζεται σε όλα τα μοναστήρια και τις εκκλησιές του νησιού με θρησκευτική κατάνυξη. Την Μεγάλη Παρασκευή οι κοπέλες καθαρίζουν τις εκκλησιές, στολίζουν τον Επιτάφιο και μετά ακολουθεί η περιφορά. Στο πασχαλινό τραπέζι ξεχωρίζει το παραδοσιακό «μπατούδο», κατσικάκι γεμιστό με εντόσθια, λαχανικά, ρύζι, αυγά και τυρί ψημένο στο φούρνο.
- Στην **Πάρο**, στη Μάρπησσα η περιφορά του Επιταφίου συγκεντρώνει το ενδιαφέρον όλων των επισκεπτών του νησιού. Πλήθος κόσμου ψάλλοντας τα Εγκώμια του Επιταφίου, ακολουθεί την περιφορά στα γραφικά δρομάκια του χωριού. Στη διαδρομή αυτή, μπορεί κανείς να θαυμάσει τις «**Αναπαραστάσεις**» από τα Πάθη του Χριστού, όπου μικροί και μεγάλοι ντυμένοι Ρωμαίοι στρατιώτες ή μαθητές του Χριστού, αναπαριστούν εκπληκτικά σκηνές από την είσοδο στα Ιεροσόλυμα, το Μυστικό Δείπνο, την προσευχή στο Όρος των Ελαιών, το Μαρτύριο της Σταύρωσης και την Ανάσταση. Η Ανάσταση γιορτάζεται με κοδοнокρουσίες και πλήθος πυροτεχνημάτων και βεγγαλικών. Το μεσημέρι, στο γήπεδο της Μάρπησσας, διοργανώνεται το Τραπέζι της Αγάπης με τον παραδοσιακό οβελία και νησιώτικο γλέντι.
- Στη **Σαντορίνη** το Σάββατο του Λαζάρουστις πλατείες των χωριών οι κάτοικοι στήνουν τον Λάζαρο, έναν πελώριο ξύλινο σταυρό τυλιγμένο με αλισμαρί και λουλούδια. Το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής οι κοπέλες των χωριών στολίζουν τον Επιτάφιο με λουλούδια. Στην Οία, όλες οι Ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας γίνονται στην Παναγία την Πλατσανή, την εκκλησία της πλατείας. Στο χωρίο Πύργος μετά την Αποκαθήλωση βγαίνει το «Τάνταλο» στους δρόμους του χωριού για να αναγγείλει το γεγονός και οι καμπάνες ηχούν πένθιμα. Η περιφορά του Επιταφίου στον Πύργο σημαίνεται από μικρές φωτιές σε λυχναράκια. Οι γυναίκες από τις αυλές των σπιτιών ραίνουν την πομπή του Επιταφίου με ροδόνερο. Το Μεγάλο Σάββατο μετά την Ανάσταση όλοι, με μια κουτσούνα και ένα κόκκινο αυγό, πάνε στα σπίτια τους για να φάνε τα «ογαρδούμια». Την

Κυριακή του Πάσχα σε αρκετά χωριά του νησιού γίνεται το λαϊκό δικαστήριο του «Οβραίου» (πάνινο ομοίωμα ανθρώπου) ο οποίος καταδικάζεται σε θάνατο, κρεμιέται και καίγεται από τους κατοίκους με αυτοσχέδια δυναμιτάκια και βαρελότα. Στο Εμπορείο οι κάτοικοι βγαίνουν στους δρόμους χτυπώντας μεταλλικά αντικείμενα, ώστε να ξορκίσουν το «κακό».

- Στη **Σέριφο** το Μεγάλο Σάββατο το βράδυ όλες οι οικογένειες πηγαίνουν στην εκκλησία με ένα καλάθι μέσα στο οποίο τοποθετούν τυρί, κουλούρια και τόσα κόκκινα αυγά όσα τα μέλη της οικογένειας. Μετά τα τέλος της λειτουργίας οι πιστοί μεταφέρουν το αναστάσιμο φως με λαμπάδες ή λιχνοφάναρα και επιστρέφουν στο σπίτι τους όπου με τη φλόγα σχηματίζουν έναν σταυρό στο ανώφλι της πόρτας. Κατόπιν τσουγκρίζουν τα κόκκινα αυγά τρώγοντας ο καθένας από ένα, τελειώνοντας έτσι τη νηστεία. Το Μεγάλο Σάββατο, μετά την Ανάσταση, φτιάχνουν ένα ομοίωμα του Ιούδα το οποίο καίνε συμβολικά.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΣΤΗ ΣΥΡΟ

- Στη **Σίφνο** υπάρχει το έθιμο του αναστάσιμου «χαιρετισμού» που διαρκεί σαράντα ημέρες. Την Μεγάλη Πέμπτη οι νοικοκυρές ετοιμάζουν τα παραδοσιακά «πουλιάτης Λαμπρής» (πασχαλινές κουλούρες σε διάφορα σχήματα ζώων και πουλιών) στολισμένα με κόκκινα αυγά.

Κατά την εσπερινή ακολουθία, όταν ο παπάς διαβάσει το Έκτο Ευαγγέλιο, οι νέοι και οι νέες φεύγουν από την εκκλησία για να ανάψουν τα καντήλια των ξωκλησιών. Επιστρέφουν αργότερα για να στολίσουν τον Επιτάφιο. Το Μεγάλο Σάββατο και η Δεύτερη Ανάσταση, την Κυριακή του Πάσχα, είναι ιδιαίτερα κατανυκτικές στην Μονή της Παναγίας της Βρυσιανής, στην Παναγία την Κόχη στον Αρτεμώνα και σε άλλες εκκλησίες και ξωκλήσια του νησιού. Το πασχαλιάτικο αρνί στη Σίφνο ψήνεται στο «μαστέλο» (πήλινο δοχείο) με άνηθο και ντόπιο κόκκινο κρασί. Στο εορταστικό τραπέζι θα βρούμε επίσης τη σπιτική ξινομυζήθρα και τη μελόπιτα, ένα τοπικό γλύκισμα από μέλι, μυζήθρα και αυγά. Το απόγευμα της Κυριακής του Πάσχα στην κεντρική πλατεία της Απολλωνίας οργανώνεται από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Σίφνου το κάψιμο του Ιούδα. Σε ορισμένα χωριά γίνονται «τα τσουνια», ένα παιχνίδι ανά ζεύγη όπου με μια ξύλινη μπάλα οι παίκτες επιχειρούν να ρίξουν κάτω τα εννιά ξύλινα «τσούνια».

- Στη **Σύρο** οι δύο θρησκευτικές κοινότητες του νησιού, η Ορθόδοξη και η Καθολική, γιορτάζουν μαζί το Πάσχα. Στην Άνω Σύρο οι Επιτάφιοι των Καθολικών ξεκινούν από τον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Γεωργίου. Στην Ερμούπολη ο επιτάφιος των Καθολικών ξεκινάει από τον ενοριακό Ναό της Ευαγγελίστριας, οι επιτάφιοι των Ορθοδόξων από τις ενορίες Αγίου Νικολάου, Κοιμήσεως και Μεταμορφώσεως, περιφέρονται και συναντώνται στην Πλατεία Μιαούλη, όπου γίνεται δέηση. Κατά την περιφορά των ορθόδοξων Επιταφίων ακολουθούν τη λιτανεία πιστοί με κοντάρια όπου βρίσκονται κρεμασμένα χιτώνας, σφουγγάρι και ζάρια, συμβολίζοντας τα πάθη του Χριστού. Στην ορθόδοξη εκκλησία της Ανάστασης, στο λόφο Βροντάδο της Ερμούπολης, η Πρώτη Ανάσταση, το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου, συνοδεύεται από ηχηρά χτυπήματα των στασιδίων. Μετά τη λειτουργία της Ανάστασης, οι Καθολικοί κάνουν την περιφορά του αγάλματος του Ιησού τοποθετημένου σε χρυσό ανοικτό κουβούκλιο καλυμμένο με

βιολέτες, λεμονανθούς και πασχαλιές και ακολουθούν τα πολύχρωμα λάβαρα των διαφόρων αδελφοτήτων.

- Στη **Σχοινούσα** την ημέρα του Πάσχα όλοι οι κάτοικοι συγκεντρώνονται στην κεντρική πλατεία και παίζουν «μπίλιους», παραδοσιακό παιχνίδι παρόμοιο του «μπόουλινγκ».
- Στην **Τήνο** στο Σκλαβοχώρι η περιφορά του Επιταφίου τη Μεγάλη Παρασκευή είναι απλή και κατανυκτική. Την ίδια μέρα, στη Χώρα, οι περιφορές των Επιταφίων συγκλίνουν στη μαρμάρινη εξέδρα της παραλίας. Ο Επιτάφιος της Ενορίας του Αγίου Νεκταρίου καταλήγει μέσα στη θάλασσα, στη περιοχή Καλάμια στα Κιόνια! Τη Δευτέρα του Πάσχα στο χωριό Κτικάδο αναβιώνει το παλιό έθιμο «Τραπέζι της Αγάπης», ένα γιορταστικό τραπέζι με πασχαλινά εδέσματα. Τη Πέμπτη του Πάσχα στο χωριό Βώλακα (Βωλάξ), στο καθολικό ξωκλήσι της Παναγίας Καλαμάν, μετά την θεία λειτουργία, γίνεται λαμπρό πανηγύρι με μουσική και πασχαλινούς μεζέδες.
- Στη **Φολέγανδρο** το Μεγάλο Σάββατο όλα τα σπίτια είναι ανοικτά για να δεχτούν την ευλογία της εικόνας της Παναγίας της οποίας η περιφορά διαρκεί τρεις μέρες και ξεκινάει την Κυριακή του Πάσχα από τη Χώρα και τα στενά του Κάστρου με ομοβροντίες βεγγαλικών. Τη δεύτερη ημέρα η εικόνα περνάει από την Άνω Μεριά και τις αγροικίες, ενώ την τρίτη μέρα κατευθύνεται στον Πετούση και στο Λιβάδι για να καταλήξει στον Καραβοστάση όπου ο ιερέας ευλογεί τα σπίτια και όλα τα σκάφη που βρίσκονται στο λιμάνι. Το βράδυ η εικόνα επιστρέφει στο μοναστήρι της Παναγίας όπου παραμένει μέχρι το επόμενο Πάσχα.